

Unitárius Közlöny

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTI dr. BOROS GYÖRGY.

Előfizetési ára 2 k. 40 f. (1 frt 20 kr.) Egy szám ára 24 fillér (12 kr.)
Egyleti tagok, 5 évi kötelezettséggel, egy évre 2 koronát fizetnek. Minden pénz
Gálfi Lőrincz egyl. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra.

Az utolsó.

Az „Unitárius Közlöny“-nek utolsó száma kerül olvasóink kezébe ebben a régi, egyszerű, könyv alakban. 17 évig szolgálta így a szent ügyet, melynek apostolává szegődött volt mint a Dávid Ferencz Egylet szószólója. Egy kis könyvtár lett belőle. 17 kötetben 4008 lapon. Száz meg száz kisebb-nagyobb közlemény jutott el benne az olvasó asztalára.

Sokan találtak benne lelköket megható, szivöket megerősítő gondolatot.

Egy nagy irói gárda állott körülte az első hónaptól kezdve. Mindazok, kiknek az unitárius egyház körében szavok volt: itt is megnyilatkoztak. Az egyházi és világi férfiak s mellettök nőinknek egy derék kis csoportja készséggel hozta ide lelki kincseit.

Az olvasó közönség sem volt háládatlan. Mindig növekedő számmal támogatta az Unitárius Közlönyt.

Az Unitárius Közlöny ma már ismeri az egész Magyarországnak legrejtettebb helyét is. Nincsen kivétel az emberek között, a kit e kis lap ne érdekelt volna. A papok és tanítók sajátjoknak tekintették, a világi férfiak papjai és pásztorai voltak, nőink, fiaink és leányaink úgy megszokták, megszerették, mint a jól terített asztalt.

A jövő évben, melyben a Dávid Ferencz Egylet XX-ik évét betölti, az Unitárius Közlöny kiterjeszkedik. A mostaninál

nagyobb alakja lesz. Beosztása jobb, tartalma áttekinthetőbb s valamivel bővebb is lesz.

Igy hát csak az alak változik meg, a tartalom lesz a régi: híve, ápolója, szószólója minden szépnek és nemesnek. Őre a vallásnak, reformatora az erkölcsnek. Hazafias és vallásos, nyílt szívű és bátor.

A nagyobb asztal mellett többen elférünk. Sorakozzunk az Unitárius Közlöny asztala körül minél többen.

Azt is jelentjük: a fiatal, üde „Nők Világa“ követni fogja hű társát ezután is.

Channing.

Az evangéliumnak legkiválóbb magyarázója, Jézusnak leghivebb tanítványa, az egyszerű bostoni unitárius pap Channing Ellery Vilmos emlékét nagy tisztesség érte. Egyik volt hallgatója Foster János végrendeletileg tekintélyes összeget hagyott, hogy szobrot emeljenek. A márvány szobor készen van s ott áll az Arlington Streeti templom előtti kertben, Bostonban. Két szép beszéd hangzott el az ünnepélyen. Egyiket a Harvard Egyetem rektora Dr. Eliot tartotta. Egy pár tételt jegyezzünk meg belőle, annál is inkább, mivel egészentalálnak arra is, a mi itt Magyarországon történt a Channing hatása alatt: „Egyszer a legkitünőbb presbyterianus pap beszédet tartott a Harvard Egyetem kápolnájában és haza menve kérdezte tőlem, hogy tetszett. Nagyon tetszett, mondtam. Az egész beszéd Channingtől van. Ez furcsa, mondá a pap, mert én soha sem olvastam Channinget. Ez mutatja, mennyire átjárja a proféta szelleme ötven év alatt az emberek gondolkozását.“

Egyszer egy közebédén panaszoltam, folytatja a rector, hogy mostanában minden beszéd, a mit az egyetemi templomban hallott, ámbár sokféle felekezet papjai szónokolnak ott, nagyon egyforma, mivel mindenik Channinget prédikálja. Ezt az állítást egy jelenlevő pap Brooks Philips azonnal megerősítette: mi mindnyájan Channinget prédikáljuk.

A Channing írásainak egyetemes nagy hatásuk volt, mivel sokféle nyelvre leverték fordítva. Harmincz éve — mondja dr. Eliot — Don Pedro, Brazília királya meglátogatta a Harvard egyetemet. Sok mindent nagy figyelemmel megnézett. Este felé így szólt: „most már meglátogatom a Channing sirját.“ A császár a sirról egy levelet szakított „Ezt a levelet — mondá — a legjobb Channing példányomba fogom tenni Minden kiadott munkáját olvastam, némelyiket többször is. Ő nagyon nagy ember volt.“ A császár római katolikus volt.

Dávid Ferencz ünnepély Budapesten.

A Budapesti Dávid Ferencz Egylet nov. 14-én ünnepelte a Kohári-utcai unitárius templomban nagy reformátorának *Dávid Ferencznek* emlékezetét.

Kétszeres ünnepnap volt ez a budapesti unitáriusokra nézve, mert az ünnepélyes felolvasás megtar'ására dr. *Boros György* theol. dékán érkezett meg Kolozsvárról.

Az ünnepélyen *Ürmössy Miklós* egyletünk elnöke az ő szokott meleghangú, mindig magas gondolatokat tartalmazó szavaival üdvözölte templomunkban dr. Borost, meghatottan hangoztatta hálánkat jöveteléért. Dr. Boros György ugyanoly melegen és közvetlen egyszerűséggel biztosított bennünket arról, hogy *szíve* hozta hozzánk.

Az ünnepély kimagasló pontja valóban a mély érzelmű felolvasás volt: »a reformátor.« A mít ígért e rövid, lakonikus, de roppant kifejező czim, azt mind meg is kaptuk a rendkívül tartalmas felolvasásban. A nagy tanulmányról tanuskodó, remek hűséggel megrajzolt, változatos, színes korrajzban, melynek irgalmaiba, harczaiba szinte beleéltük magunkat, gyönyörűen magaslott ki a *valódi*, a szó teljes értelmében, igaz »reformátor« fenomenális alakja, szereplése, mesés küzdelme.

Szemeink előtt vonult végig élettörténete, szónoki és vitázó tehetsége, igazságkereső, előretörő hajlama és rendithetlen szilárd akarata, hogy mint Luther méltó tanítványa a megismert igazságot soha *vissza* nem vonta, meg nem tagadta!

Remekül domborodtak ki e felolvasásból az unitárius történelem nevezetesebb momentumai, mint a híres tordai gyűlés stb. Valamint Dávid Ferencznek Meliuszszal való harcza és később az unitárius Blandratával való küzdelme, mikor is bátran kimondta Jézus valóságos ember voltát és *nem imádását*.

Gyönyörűen vonult végig szemeink előtt a reformátorunk életében oly meghatóan nyilvánuló kettős folyamat: szellemének folytonos és *rohamos emelkedése*, igazságról-igazságra való gyors szárnyalása és *testi erejének szintén rohamos tragikus hanyatlása*, enyészet felé törekvése!

A tudományos tanulmányokon alapuló felolvasást minden ízében költőivé tették Dávid Ferencznek *szívből* fakadó és *szívhez* szóló mondásai, írásai, sóhajai, melyek poetikusan átszövődtek az egész munkán, bizonyítva, hogy a »reformátornak« nemcsak *energiája, bátorsága, merészsége* volt, hanem egyuttal egy *mélyleges* lelki világa.

Hallottuk a budapesti kis templomban is a »végszavakat«. Mndnyájunk lelkében visszhangoznak most is:

»Egy Istent tiszteltem, nem hittem hogy három,
S én idvességemet csak ez egytől várom.
Ez egynek szenteltem töredékeny életem,
Megsokasítani a teremtőt féltem.
Én erős szent hitem tilalmazta, hogy öt
A részre soha nem osztható teremtőt
Három részre osszam. Rettegtem szívemmel
Összevarni a végest végtelennel.«

A nagy hatást keltő felolvasás után, mint egy kiegészítő *vég-sóhaj* hangzott el *Fózan Mikiós* esperes hangulatteljes alkalmi költeménye: *Gondolatok a börtönben*.

A tőle megszokott magas szárnyalással ragadta lelkünket — a *börtönéből szabadulni készülő nagy lélek* fantasztikus utjára, hogy vele érezzünk, vele keseregjünk és végül *sirva* lelkesedjünk:

»Ti győztetek a boszu fegyverével,
Erőtlen aggon erőt vettetek,
Élő halottként eltemettetek.
Dobnátok inkább *izzó máglyatűzbe*
Hogy *Déva* — *Genf* szent lángban egyesülve
Dicsérje fennen a nagy Alkotót:
Az *eszme* él s örökre élni fog!«

Az estély ünnepélyes hangulatát természetesen még jobban növelte *Fózan* esperes mély érzelmű imája, *Szendrőy* operaénekes művészi éneke — kinek mélyen levagyunk kötelezve szíves közreműködéséért — valamint *Friedman* Oszkár, *Halmos* Gusztáv, dr. *Wass* Armin és *Vaskó* Dezső urak gyönyörű vonós-negyese és *Krausz* Gusztáv úr ismert kifogástalan orgonajátéka. Fogadják az egylet mély háláját!

Az ünnepély végeztével, régi szokás szerint a Förster-ven-déglő téli kertjében jött össze a szép számú unitárius közönség, köztük id. Daniel Gábor főrendiházi tag és dr. Bedő Albert orszgy. képviselő, hol kedélyes hangulatban és mindvégig *unitárius* szellemben folytak a kellemes órák. Egyletünk elnöke még talán az ünnepélyes üdvözlétnél is melegebb és magasabban szárnyaló szónoklat mellett üritette poharát a felolvasó theol. dékánra, méltatva annak az unitarizmus érdekében való kiváló érdemeit, a Dávid Ferencz Egyletek ügyében kifejtett tevékenységét, valamint irodalmi működését s a külföldi unitárius mozgalmak és állapotok ismerőjét, dr. Boros György pohárköszöntőjében ecsetelte az együtt működés vallás-erkölcsi nagy jelentőségét, s éltette Ürmössy Miklóst, mint elnököt, az ő magas szellemi tulajdonaival, szónoki képességével és ambiciosus működésével jeles példát mutat.

Szóval szép és lelkes nap volt ez ránk, unitáriusokra nézve, mint mindig, ha Kolozsvár és Budapest találkozik.

Adja az Isten, hogy minél többször így legyen!

Budapest.

P. K. F.

A Dávid Ferencz Egylet köréből.

Az Udvarhelykőri D. F. fiókegyletben nov. 12-én együtt láttuk a két Homoród mellékének színe javát Jánosfalván. Papok és világiak, a köznép és a vezetők, unitáriusok és más felekezetiük egy szívvel és lélekkel sorakoztak a fennen hordozott lobogó alá. Jánosfalvának különben is szűk temploma alig győzte befogadni a közelből és távolból összesereglett közönséget. Nemcsak a község és a templom külseje mutat ünnepi színt, hanem az ünnepély tartalma is messze kiemelkedik a hétköznapi köréből. Itt a Sándor Gergely elnök bölcs gondoskodásából úgy a vallás igazságait szonjuhozó lélek, mint a nemzeti ideálokért égő kebel egyaránt megtalálta a maga táplálékát. Az ünnepély színe és tartalma vallásos és nemzeti jellegű volt. De hadd beszéljenek maguk a tények.

A gyülekezet buzgó éneke után Mátyás János muzsnai lelkész mondott vallásos és nemzeti kenettel teljes imát. Kis György helybeli tanító által szervezett és vezetett dalkör harmonikus éneke után Sándor Gergely elnök tartotta meg magasröptű elnöki megnyitóját, melyet a közönség lelkes éljenzéssel fogadott. Györfi István h.-szentmártoni tanító a 100 éves forduló alkalmából: „Emlékezés Deák Ferenczről“ cz. alatt tartott gyönyörű felolvasást. Rövid, tömör vonásokban mutatta be a „haza bölcsét“, jellemét és vallásosságát. A szépen sikerült felolvasás általános köztetszéssel találkozott s a derék tanítónak jegyzőkönyvileg is elismerés mondatott. Péter Sándor f. egyletünknek e kiválóan munkás tagja, Dávid Ferencz, Rákóczi, Székely Mózes és Kossuth Lajos történelmi nagy alakokról tartott igazi élvezettel hallgatott és zajos tetszéssel fogadott felolvasást. Kimutatta, hogy e nagy szellemek mennyi mindenben találkoztak egymással. Mindnyájan a szabadság zászlóját lobogtatták s mindnyájan a világ méltatlan támadását és üldözését magukra vonták. Különösen a bemutatott kuruczdalokkal ért el nagy hatást. Ferenczi Jolán k a M. Farkas Sándor derék költőnknek a székelyekhez írott gyönyörű költeményét szavalta nagy gyakorlottsággal. Ürmösi Károly és Ajtay János szép dalok művészi előadásával gyönyörködtettek.

Templomból a temetőbe vonult a közönség, a hol körülállotta Darkó Sándor néhai esperes szépen gondozott sírját, mely

fölé életben levő hálás gyermekei csinos sirkövet emeltettek. Ennek a leleplezése alkalmából az egyházköri dalkör éneke után Kisgyörgy Sándor esperes szívből fakadó beszéddel emlékezett meg a szellemes emberről, a hiv családapáról és a derék esperesről. A köri dalegylet éneke követte ezt. Legyen áldott az elhunyt emlékezete.

Az iskolaházban jegyzőkönyv olvastatott és hitelesített. A téli program körül hosszabb vita folyt, míg végül annak megállapítása a választmányra bízott. Bejelentetett 4 új tag. Perselypénz gyűlt 10 kor. 12 fill. A Rákóczi-szoborra Péter Sándor gyűjtött 18 koronát.

Pásztor

Abrudbányán ez év nov. 15-én, miként a megelőző években is, a Dávid Ferencz emlékére tartott istentisztelet. Ez évben nemcsak unitáriusok, de más vallásuak is nagy számban vettek részt. Mózes Mihály lelkész a Csel. 20 r. 28—30. v. alapján tartott alkalmi beszédet. A Dávid Ferencz rövid életrajzának ismertetése mellett az unitárius vallás hitelveit ismertette. Rámutatott a lefolyt századok szenvedéseire, az unitarismusnak hatására a jelen korban.

Az istentiszteletet nagyban emelte Székely (Taas) Erzsi két solo éneke, és szintén a Székely Erzsi és Gárt Irén kisasszonyok kettős éneke. Mind a négy ének énekes könyvünkből volt választva. Székely Erzsi hangjának szépsége meglepő volt. Az áhítatos közönség mindkét kisasszonynak szívből gratulált s azzal a reménnyel távozott, hogy még sokszor vehet részt egy mindenben oly szépen összhangzó istentiszteleten.

A kisasszonyoknak e helyen is megköszönjük a szíves közreműködést.

— z —

Az alföldi unitárius templom felavatása.

Magasztos és buzdítóan ható ünnepélynek volt színhelye nov 8-án Füzesgyarmat. Ujjonnan épített unitár. templomunkat szentelte fel és adta át a közhasználatnak Józán Miklós az egyházkör esperese és Végh Mihály egyh. és püspöki titkár.

Az állomásnál nagyszámu érdeklődő és 40—50 kocsiból álló banderium várta a titkárt. Valóságos diadalmenet volt a nemzeti lobogós kocsik hosszú sorának egyenletes vonulása. Józán esperes néhány üdvözlő szóval fogadta az érkezőt.

Az ünnepély d. e. 10 órakor vette kezdetét. Profetái ihletéssel nyitá imára ajkait Józán esperes. Vallás- és hazafiságra ébresztő, folytonosan érdeklődést keltő, gyönyörűen színezett

ünnepi beszéde után felhangzottak Gálffy Kálmánnak ez alkalomra irt és zenésített „Hymnus“-ának kellemes akkordjai. Főtiszt. püspök úr nevében Végh titkár meleg és megható szavakban üdvözlé a szépszámu érdeklődő közönséget, s fölolvastva a főt. püspök úr üdvözlő levelét, a főpásztor nevében felszentelte és megáldotta a templomot. Balázs András hódmezővásárhelyi lelkes osztozt 260—80 léleknek urvacsorát

Az ünnepélyt Józán esperes hazafias beszéde és a „Hymnus“ zárta be.

D. u. 2 óraker közebed volt Kugler János jó magyar vendéglős nagytermében, 150 személy vett részt. E társas ebéd-en a község előljáróságát Fejér László I. és Beke Albert II. jegyzők képviselték. Világi részről jelen voltak: Borsothi Géza templomunk tervező mérnöke, ki a szép tervet ingyen készítette, Tolcsvai Lajos és Makai Márton jogszigorlók s több mások. Sok pohárköszöntő hangzott el szeretett főpásztorunkra, titkárunkra, esperesünkre, a templom tervező mérnökre, az előljáróság képviselőire, asszonyokra, férfiakra.

Estve tánczvigalom volt. Felülfizettek: Kovács József k. f. ü. gondnok, Károlyi János földb. 20—20 kor., Cs. Hegyesi István, Lázár Imréné 5—5 k., Hati János 10 k., Kecskeméti Mihály, á. Nagy Sándor 4—4 k., Eke András, Bereczki Péter 3—3 k., Beke Albert jegyző, Nagy Sándor, Bökfő János, Oláh József, ifj. Gyámi Gergely, Bálint Lajos, Hegedüs János, Hegedüs Istvánné, Kovács József, Pardi János, M. Nagy Sándorné 2—2 k., a. Nagy Imre, ifj. Gacsári András, Grün Mátyás r. k. tan., Daru István, Nagy János ref. kántor, Sári József, Lázár Dénes dévaványai unitár. tan., Daru Sándor, Zs. Nagy István, Barna Gergely, Gidai Sándor, Patai József, Daru András 1—1 kor., Szécsi Károly 60 fill., Ibrányi János 40 f., ifj. Sári Józsefné, ifj. Bálint Lajosné 20—20 fill. Fogadják a kegyes adakozók e helyen is az egyházközség hálás köszönetét.

Gálffy Kálmán.

Alföldről.

Kedves Szerkesztő Úr!

A *füzesgyarmati* unitáriusok, Gyáni András gondnok vezetésével, derék munkát végeztek egy rövid év leforgása alatt. Szervezkedtek. Iskolát rendeztek be 40—50 tankötelessel. Isteniszteleteiket nagy buzgósággal látogatják. Szellemi vezérok Gálffy Kálmán, kántortanító. 200 lélekből áll az egész gyülekezet.

Ennek a kis gyülekezetnek nagy örömmünepe volt nov. 8-án, mikor újonnan épített szép templomukat Józán Miklós,

köri esperes fölszentelte. Az érkező vendégeket az állomásnál zászlós kísérettel fogadták. A kisdud unitárius toronyból is lengett a nemzeti lobogó. A gyülekezet női virágokkal diszítették fel a szószéket, virágokkal szórták be Sionnak útait. Az unitárius testvérek örömeiben a református atyafiak is részt vettek. Füzesgyarmat községét *Fejér* László I. jegyző képviselte.

Az ünnepély a templomban d. e 10 órakor kezdődött. A 300 főnyi közönség a „Te benned biztunk“ zsoltárt énekelte. Esperes afia buzgó imát mondott. Beszédét II. Krónika VI. 2.-ra alapította, s fölszentelte az új templomot, mint Isten dicsőségének hajlékát, a tiszta erkölcs örét, és a hazafiság védő bástyáját. Ezután szeretett főpásztorunk képviselője, *Végh* Mihály titkár olvasta fel a főtisztelendő püspök úr üdvözlő levelét, melyet a gyülekezet állva hallgatott végig. Titkár afia lelkes szavakban füzte hozzá a saját elismerését és buzditását.

Közben a tanító afia által vezetett énekkar megható egyházi énekeket adott elő. *Balázs* András, hódmezővásárhelyi lelkes, „Példát adtam nektek“ — jeligével tartalmas urvacsorai agendát tartott, mely után mintegy 250-en vettek részt az uri szentvacsorában.

Végezetül *Kovács* József köri felügyelő gondnok, Isten áldását kérte a szép egyetértésben munkálkodó, áldozatkész gyülekezetre. A hála érzelmeivel emlékeztünk meg a tervező mérnökről, az építőmesterekről és a munkásokról, valamint angol unitárius testvéreinkről, kik 1000 koronát ajándékoztak a hiekeknek.

Délután felköszöntökben gazdag bankett, este pedig ifjusági bál juttatta kifejezésre a napnak megszentelt örömét.

Krónikás.

Oxfordi levél.

Mt. Szerkesztő úr!

Ha e szűk téren valami keveset nyújthatok hazai hittestvéreinknek és azoknak, kik szerény Közlönyünket olvassák, abból a sok benyomásból, mit ez érdekes földön a távoli hitrokonok között kapok: kevés fáradságom gazdagon meg lesz jutalmazva.

Iskolai évünk ma három hete kezdődött; ekkor történt a az oxfordi unitárius College ünnepélyes megnyitása. Ez alkalomra, a rendes szokást követve, idegyültek az intézetet igazgató Comitée tagjai az évnyitó havi meeting megtartására; közöttük volt a titkár Dowson úr, ki meleg érdeklődéssel kérédezősködött a püspök úrról s összes magyar unitárius ismerő-

seiről. Az évnyitó istentiszleten a College tágas és diszes kápolnájában dr. Drummond úr az intézet igazgatója tartotta az ünnepi beszédet. A jóságos arczu galambösz tudós ajkairól oly egyszerűen, oly tisztán, oly szívhez szólóan ömlött a szó, hogy noha keveset értettem belőle, mélyebben megghatott, mint sok beszéd, melyet az utolsó szóig megérték.

Délutánra Drummond ur teára hívta a College egész közönségét. Elmentünk kivétel nélkül; mily szép, mily nemesítő volt ott találnom benne családja meghitt körében, a kit a kápolna szószekén szemlélttem. Még senkit sem láttam eddig, a ki mindig oly egyformán szelid, oly nemesen egyszerű, oly közvetlen tudott lenni. Ott voltunk mind Drummond urnál: igazgatóság, tanárok és tanítványok együtt s mégis elfértünk egy teremben. Az idén gyéren gyültünk a M. College szérűjére, 13-man vagyunk mindössze; de ebben képviselve van a félvilág. Van egy japánunk; egy hindunk. Ő szegény ügy reszket a szokatlan ködös, nedves hidegben, mint a nyárfalevél, de azért az arca mindig mosolygó, mindig derült. Missionáriusnak készül: nagy szüksége lesz a hitre, a belső békére mi arczáról tükrözik. Van egy ámerikai dr.-unk, a ki már nős és pap Boston vidékén; van egy más nős is, a ki még csak rendes studens. Egyikük nyomdász legény volt, a másik kefekötő, a harmadik vasutas és így tovább; kettő kivételével mindenik volt már kenyérkereső valamely más pályán, már érett, kiprobált emberek. Itt ezt fontosnak tartják, s okosan teszik. Van egy kisasszonyunk is. Németországból jött, lovagi család ivadéka; már harmadéves s maholnap kimegy papnak.

A munkát a következő kedden kezdtük meg. Tizenhármunkat hat tanár tanít; ebből öt kizárólag a College tanára s csak hivatásának él. Bár nekünk legalább két tanárunk lenne, a ki egészen tanári hivatásának szentelhetné magát! Egy tanár hetenként csak négy órát tart; marad elég ideje szaktárgya művelésére. A studensek óra száma is kevesebb; nyolcz és tizennyolcz között váltakozik s a tárgyak tetszés szerint választhatók. A szombat, vasárnap s hétfő egészen szabad; marad elég idő a szabad tanulmányra, és itt meg is van az a jó szokás, hogy a studens olvas és gondolkozik. — Egyebekről máskor!

Tisztelő hive és tanítványa
György János

Siremlék Boros Sándornak.

Boros Sándor sirja a kolozsvári temetőben ez ideig jeltelenül áll. A kollégium igazgatósága legutóbb tartott ülésén megemlékezően azokról az érdemekről, amelyeket néhai igazgatója 10

éven át mint tanár és később mint igazgató az unitárius nevelés-
ügy s az új intézet építése körül szerzett, elhatározta, hogy sírja
fölé közadakozás útján emléket állíttat. Tervünk az, hogy a sír-
emléket a jövő tavasszal iskolai ünnepély keretében avatjuk fel.
A terv kivitelével alulírott bizatott meg. Á síremlékre eddig kö-
vetkező adományok folytak be: Benkő Mihály 20 k., dr. Gál Ke-
lemen, Gálfi Lőrincz, Pálfi Márton, Márkos Albert, Hidegh Mihály,
Péter Lajos, Major Sándor, Nagy Gyula, Kovács János, Gyulay
Árpád, Farkas Vilmos, Mikó Imre 10—10 kor., Vécsei Sámuel 12
kor., Kanyaró Ferencz, László Gyula, dr. Barabás Ábel 5 5 kor.,
Raffaj Károly 3 k., Iszlai Márton 2 kor., Strachal Ferencz 2 kor.,
Pap Domokos 4 kor., özv. Fekete Pálné 3 kor., Fekete Pál 2 k.,
Nagy György 1 k., dr. Veress Lajos 4 kor, összesen 189 kor.

Midőn e szíves adakozóknak ezúton is hálás köszönetemet
nyilvánítom, felkérem a néhai tisztelőit, barátait, osztálytársait és
volt tanítványait, hogy e célra szánt adományaikat, lehetőleg rö-
vid idő alatt hozzám juttatni szíveskedjenek.

Kolozsvár, 1903. november hó 12-én.

Dr. Gál Kelemen igazgató.

Egy pár szó az őszi urvacsora idejéről.

(Válasz az ellenvéleményekre.)

Midőn e czímen bátor valék felszólalni, mindenek előtt
számot vettem magammal és teljes *meggondoltság*, ez eszméhez
való meleg ragaszkodás indított annak megtételére.

Nem akartam egy, az ősök által megalkotott vallásos in-
tézmenynek felforgatójává avatni fel magamat; nem törekedtem
szentségtörő kezekkel szétrombolni az ősök alkotásait: sőt éppen
az ősi hitnek új életre keltése, a kegyelet szent oltárának meg-
építése voltak szándékom irányítói. Biztam abban, hogy lesznek,
a kik megértének és segédkezet nyújtanak; de el voltam ké-
szülve arra is, hogy akadnak, a kik álmétkodva kérdezik, hogy
»származhatik-e valami jó Názárethből?» s felemelik tiltakozó
szavukat egy ősi intézmény megváltoztatása ellen.

A nagy közönség előtt nyilvánosan többen szólalának fel
tervem *mellett*, mint *ellene*; s azon gyakorlati elvnel fogva,
hogy »hallgatás beleegyezés«, koránt sem akarom a többséget
javamra írni.

De lássuk, miként hangzanak az ellenkező vélemények?

Az újítás *ötletszerűleg*, *meggfontoltság* nélkül lett indítvá-
nyozva, melynek esetleges érvényre emelése után eddigi *leg-
népesebb ünnepünket hideggel* és *requiemmel* néptelenitenők! . . .
Meghagyandó az őszi hálaadó isteni tisztelet Szent Mihály va-

sárnapján, mert akkor már *megítélhető* a még künn levő termés, s ha átteszik ez ünnepet Dávid Ferencz halála évfordulójára, a *személyi cultust visszük be egyházunkba.*

Mindezekre Faluvégi Áron úr szives volt nagyon helyes észrevételeit megtenni, melyek eléggé megdöntik az ellenvéleményeket és egyúttal egyik erősség arra, hogy őszi hálaadó isteni tiszteletünk későbbre teendő.

Ugy hiszem, hogy hálaadást nem a jövő, még bizonytalan áldásaiért szokás mondani, hanem a már elvett, avagy a multban élvezett javakért, mert a jövő iránt táplált reményünkben máskor és éppen oly hirtelen csalódhatunk, mint a mult év őszén, a mikor gazdagnak ígérkező törökbuza termésünket éppen a Szent Mihály napján lett nagy dér csaknem teljesen tönkre tette. Ily csalódás a tervezett időben semmi esetre sem érhet S mivel hálaadó ünnepünk urvacsora vétellel van összekötve, s ezt megelőzőleg bünbánati hetet is szoktunk tartani: mit ér ez akkor, ha éppen a Szent Mihály hetében végzendő őszi vetés és egyéb mezei gazdálkodás miatt csak a pap, énekevezér és harangozó megyen a templomba?! Később a hívek sem lennének elzárva, visszatartva a bünbánó imádkozástól.

És ha a hálaadás ünnepét a Dávid Ferencz halála évfordulójára tennők, vajjon vádolhatnának-e minket inkább a személyi cultusért, mint akkor, ha meghallják, hogy az ember fiához nem imádkozó unitáriusok minő lelki buzgósággal énekelik a „Dicsérünk Téged Ur Jézus“ és „Békességnek Fejedelme“ kezdetű egyházi énekeket?

Nekünk unitáriusoknak a Dávid Ferencz nevét és emlékét kegyeletben tartani, s azt híveink szívéhez is közelebb férhetőbbé, vonzóbbá tenni szent kötelességünk. S hogy én erre kedvező alkalmul, csak mintegy *ötlegszerűleg* ragadtam volna meg az őszi urvacsora kérdését: e könnyelmű itélet alól magamat feloldozottnak érzem. De, mert e hálaadó ünnep ideje mások véleménye szerint is megváltoztatható lenne, nem találtam időhatározóul czél- és alkalmoszerűbbet, mint a Dávid Ferencz halálának évfordulóját. És ez időhöz való ragaszkodásomat még inkább növelte Kanyaró F. tanár úrnak a K. Magvetőben tett azon föltevése, hogy a Dávid Ferencz halála nov. 7-én történt. Ha ezt további kutatások még bizonyosabbá teszik, akkor nagyon közel jövőnk azokkal az idő meghatározásában, a kik október utolsó vasárnapjára véleményezik áttenni az őszi hálaadó istentiszteletet.

Mindezek után továbbra is fenntartom indítványomat és pedig szószerint úgy, a mint tettem. Mert ha mi a Dávid Fe-

rencz halála évfordulójához még egy nagyobb jelentőségű ünnepet is hozzáfűzünk, ez még növelné híveinknek vallásos érzelmét s alkalmat nyújtana többet gondolkozni hitelveinkről. Mi ez évfordulón mindenképpen teljesen befejezett munka után állunk, arról minden kétkedés kizárásával elmélkedhetünk. Az évfordulót megelőző vasárnapot teljesen az Urnak szentelhetjük s csak minden hetedik évben történnék meg, hogy a földi javakért bemutatandó áldozatunk összeesnék nagynevű vallásalapítónk emlékünnepevel, s azt talán a jó Isten is megbocsátaná, ha mi e napon a hálaadás érzelmeivel a kegyelet oltárán is áldoznánk!?

Azt hiszem, hogy ebből megérthetik, a kik nem roszakaratulag ítélnék indítványom felett, hogy én korántsem akartam egy hálaadó ünnepnek értékét, becsét és hitébresztő erejét csökkenteni az által, hogy azt nagynevű vallásalapítónk halála évfordulójával hoztam kapcsolatba. Nem akartam, hogy oly ünnep legyen megállapítva, a melyen *Istennek* és *eubernek* egyszerre kelljen áldoznunk; de mert akkor is megfontoltam, hogy az Isten iránti hála és a mi nagy alkotónk iránti kegyelet ünnepe minden hetedik évben összeesnék: más hangon nem indokolhattam meg javaslatomat, mint a hogy tettem, Az igaz, hogy a *pünköszt* ünnepétől távol, és *karácsonyhoz* közelebb esik az urvacSORA vétel ez által, de hálaáldozatunkat mégis tisztultabb érzelmekkel adhatjuk meg ez időben, a mikor évi mérlegünket pontos számitással állapithatjuk meg.

Ha az emberi társadalom a nagynevű ősök iránt siet leróni a kegyelet adóját aképpen, hogy azoknak szobrot állít, nevükre keresztel egyes városrészeket, utcázakat: miért ne állitanók fel egyházunkban a kegyelet oltárát mi is vallásalapítónknak, bár amaz egyszerű cselekményben, hogy őszi hálaadó istentiszteletünk a Dávid Ferencz halála évfordulóját megelőző vasárnapra, vagy ha ez éppen vasárnapra esnék: e napra tétessék át! . . .

Alsó-Rákoson.

Ütő Béla, unitárius lelkész.

Irodalom.

Benedek Nándor munkáira múlt számunkban fölhivtuk olvasóink figyelmét s ugyanott azt irtuk, hogy a Benedek Elek fia. Fölvilágosítottak, hogy nem a székely író fia, hanem a néhai Benedek Áron képezdei tanáré hirdetett előfizetést.

Dr. Barabás Fózsef marosvásárhelyi kórházi másodorvos, az orvosi szaktudomány terén szorgalmának kitünő jelét adja három értekezésével: 1. *Purpura* haemorrhagieaval complicált

pnemonia crouposa gyógyult esete. 2. A *Scabiol*, egy új antisca-
bium gyógyértékéről. 3. Gyógyult sublimat mérgezés.

Művészeti könyvtár czim alatt képzőművészeti monografiák sorozata fog megindulni képekkel illusztrálva. A Lämpel Róbert budapesti czég ezzel egy parlagon levő hazai terület föl-szántására és bevetésére nyit alkalmat a tudós szakférfiaknak. Korszakok és egyéniségek életét fogja feltárni szeretettel az élet nyelvén megirt élvezetes olvasmányokban. A művészeti ipart multjában és jelenében bemutatja, A hazai viszonyok ismerete alapján halad A közönségnek hasznos olvasmányt az iskolának segédkönyvet ad. Először megjelennek: *Budapest művészete a törökhódoltság előtt*. Diwald Kornéltól, füzve 6 kor., diszkötésben 8 kcr. Donatello, Éber László, Michel Angelo és Fadrusz János, majd Leonardo da Vinci, Munkácsy, Raffael stb. fognak megjelenni. Minden kötet külön is megrendelhető. Olvasóink figyelmébe melegen ajánljuk e nagyszabásu vállalatot.

A Dávid Ferencz Egylet felolvasásai Kolozsvárt december 2-án kezdődnek. Ugyanakor női kézimunkákra tombola játék lesz a Nők Világa javára. A közreműködők; Raffaj Irma, Boros Ella, Pákey Mártha kisasszonyok. Sándor János joghallgató, Iszlai Géza és a papnövendékek énekkara. Kezdeté 5 órakor. Tombola jegyek válthatók a választmány tagjainál.

„*Székely mesék.*“ Husz eredeti székely mese és ötven gyönyörű kép van a csinos meséskönyvben, melyet postaköltséggel együtt egy koronáért küld: Péterfy Tamás író: Budapest, IX. Köztelek. A „*Székely mesék*“ a mese irodalomban páratlan és igen becses könyv. Több meséje az „*Én Ujságom*“ és más elsőrendü lapokban jelentek meg. Öt előfizető után egy tiszteletpéldányt ad „*A Székely mesék*“ december első napjaiban jelenik meg, tehát *karácsoni ajándéknak* a kedves meséskönyv megrendelését igen ajánljuk.

II. *Rákóczi Ferencz* beiktatása az Erdélyi fejedelemségbe Ily czim alatt jelent meg a Marosköri Dávid Ferencz f.-egylet 3-ik sz. kiadványa. A felolvasás szerzője ifj Biás István. Tanulmánnyal és tárgyszeretettel irt derék dolgozat. Egy füzet ára 6 fillér.

Teremtsünk perselyalapot a XX. év emlékére.

1904. szept. 2-án a Dávid Ferencz Egylet születésének 20 éve lesz. A XX-ik évet a ma élő és működő egyleti tagok tegyék

emlékezetessé. Valóítsuk meg a DFE. első elnökének Dr. Brassainak ezt a kívánságát:

1. minden tag gyűjtsön maga mellé még egy tagot. Ezt tegyék meg a XX ik évben.

2. Valóítsuk meg a DFE. mostani elnökének azt a nemes tervét, hogy teremtsünk egy **perselyalapot**. Minden meglevő és leendő tag ebben a XX-ik évben ajándékozzon legalább 20 fillért a perselynek s gondoskodjék, hogy **családjának mindenik tagja után is 20—20 fillér folyjon be.**

Adományok a perselyalapba.

Harmadik közlemény.

55. Haller Rezsóné Kolozsvár 4 korona. 56 Gyarmathy Mózes 1 kor. 57. Gyarmathy István 1 kor. 58. Gyarmathy László 1 kor. Máramarossziget. 59. A D. F. E. választmány októberi perselygyűjtése 3 kor. 20 fill. Az előző közlemények összege 131 kor. 48 fillérral együtt 141 kor. 68 fillér.

A karácsoni és ujévi örvendezés közben gondoljunk a szegényekre és küldjünk a szegények perselyalapjába egy pár fillért.

F a n g h E r z s é b e t t i t k á r. Dr. B o r o s G y ö r g y t i t k á r.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— **Dr. Wlasics Gyula** volt vall. és közokt.-ügyi m. kir. Minister tárczája elhagyása alkalmával meglehangú bucsúiratot intézett Püspökünk ő méltóságához, melyet hasonlóval viszonzott Főt Püspök ur és az E. K. Tanács is. Dr. Wlasics volt minister, liberális gondolkozásával és eljárásaival mondanó emléket állított magának az unitárius egyház kebelében. Dr. Berzeviczy Albert új miniszter, valamint Tallián Béla földmívelésügyi miniszter tárczájuk átvételét tudatva egyházunkkal, Püspökünk, illetve az E. K. Tanács üdvözölte. Vajha az új miniszterek is oly emléket állíthatnának nevüknek egyházunkban miként a távozó!

— **Dr. Daniel Gábort** a képviselőház elnökét király Ő Felsége valóságos belső titkos tanácsosi méltósággal tüntette ki. Fogadja üdvözlötünket és örömünk kifejezését, melyben egyházának egész egyeteme osztozik.

— **Killyéni Erzs** hosszufalusi polgári iskolai r. tanítónő nov. hó elején Londonba a Channing House Schoolba utazott, hova szerencsésen megérkezett. Elragadtatással ír a Miss Tagart és az intézet tanítói kara szives előzékenységről. Egy pár napig miss Tagart vendége volt, a ki kedvesen feleltette a távollét s az idegen élet nehézségeit. Kilyéni kisasszony a jelen tanévet Londonban fogja tölteni tanulmányai gyarapítása érdekében.

— **A papnövendékek érdekében** papjaink között fölbuzdult a nemes áldozatkészség. Ujabban egy ifju lelkész, ki magát egyelőre nem nevezte meg, följánlott 20 koronát pályadíjúl e tételre: „A husvéti ünnep jelentősége a keresztény vallásban az unitáriusok értelme szerint.“

— **Fűzesgyarmat.** Az Unitárius Közlöny 11. száma, bizonynyal az előtte kedves és híres déva iránti rokonszenvből Dévaványát nevezte az alföld. első rendes unitárius templom helyének, holott ez a dicsőség Fűzesgyarmatot illeti. Fűzesgyarmat könnyen megbocsáthat idősebb testvéreinek, mert amugy is a valóságban jóval előbe lépett. Dévaványa kövesse a példát és jövő őszre, a Dávid Ferencz dévai halála szomorú emlékünnepe-re szerezzen örömet magának és az egész egyháznak.

— **A polgárdii unitáriusok gyűjtést indítottak harmoniumra és hangrangszerre.** Az adományok Ürmösi József lelkész nevére Polgárdiba küldendők. Vajha az ifju lelkész buzgóságát siker koronázza.

— **Protestáns vezérférjak.** A „Magyar Szó“ a magyarországi protestáns ügyeknek egyedüli bevallott napilapja a reformatio emlékünnepeire november 1-re egy hatalmas melléklettel ajándékozta meg olvasóit. 22 protestáns vevértérfi élet és jellemrajzát mutatja be ugyanannyi protestáns tollából. Daniel Gábor unitárius főgondról dr. Boros György. Ferencz József unitárius püspökről Kovács János irt.

— **Árkosi egyházközségünk** november hó 15-én a községháza nagy termében az orgona kijavitása alapjára táncmulatsággal egybetöltött Dávid Ferencz estélyt rendezett. Első pontja volt a helybeli vegyeskar által előadott Hymnus. Göncz Mariska k. a. szavalta Nagy Lajosnak „Dávid Ferencz emlékéhez“ című költeményét sikerrel és hatással. Cserei Irén k. a. énekelt népdalokat zenekísérettel mellettt érzéssel. Végh Benjámint lelkész helyettes tartott felolvasást „Dávid Ferencz“ ről, ismertette életét s korszakot alkotó munkásságát, Útő Lajos énekvezér tanító hegedűn előadta Kéltől a „Puszták fiát“ nagy tetszéssel. Ezután monologot adott elő Útő Lajos énekvezér-tanító. Végül a vegyeskar előadta a Szózatot négy szólamra. Az énekeket Útő Lajos énekvezér-tanította be és vezette. Az estélyen felülfizettek: Végh Istvánné 2 kor., Kárpáti Ignác 1 korona, Biró Mihály 50 fillér, Göncz Mózes (biró) 30 fillér, Kárpáti József 1 kor., ifj. Tegző Sándor 1 kor., Ottova Nándor 1 kor., György József 1 kor., Csi-szár Mihály 20 fillér, Szultán Viktor 1 kor., Grome János 1 kor. A felülfizetés összesen 10 kor. Az estély tiszta jövedelme 61 kor., mely összeg „orgona-alap“ czimen a helybeli takarékpénztárba tétetett. Mindazok, kik filléreiket elhozták a czél megvalósításáért, a szereplők és adakozók fogadják egyházközségem nevében e helyen is szívből jövő köszönetemet.

Árkos, 1903. nov. 20.

Végh Benjamin lelk.-hely.

— **Deák-ünnepély.** Szép emlékünnepelelyt rendeztek a csókfalviak kezdeményezésére a szentistváni és atosfalvi lakosok a szentistváni ref. templomban okt. hó 18-án. A templomban imát mondott helybeli lelkész Péter Gerő. Alkalmi beszédet csókfalvi unitárius lelkész Kelemen György tartott, ki úgy tüntette fel Deákot, mint egy magyar Márdokeust, „ki nagy volt és kedves mindenek előtt s ki az ő minden nemzetségének békességét és megmaradását keresi vala.“ A csókfalvi dalárda énekelt. Azután iskolai ünnepély következett, melyen mindhárom községbeli növendékek énekeltek és igen sikeresen szavaltak többen. Lőrinczi Dénes csókfalvi áll. isk. tanító hatásos beszéddel állította deákot a névendékek elé. Az ünnepélyt Benedek János csókfalvi áll. isk. tanító köszönő szavai zárták be. Figyelemreméltó volt végül egy vegyes énekkar. Részt vettek benne. Kelemen györgyné, Szoboszlai Emma, Jancsó Lajos, Nemes András, Benedek János, Péter Gerő, Willman Albert, Lőrinczi Dénes, Kelemen György. O z s v á t h.

— **Halálozás.** Veress László dr. Veress Vilmos tanár IV. oszt. fia rövid szenvedés után váratlanul elhunyt nov. 10-én. Erőteljes, kedves és okos fiu volt, kinek mindenki szép jövőt jósolt. Lesújtó volt a halál híre nemcsak a családra, hanem a barátok és ismerősök nagy számára. Vigasztalást kívánunk a szülőknek és testvéreknek.

— **Olvasóink** sziveskedjenek, ha nélkülözhetik az Unitárius Köz-löny 1903. évi 2. és 3-ik számát a szerkesztőségnek beküldeni.

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

A t. egyleti tagok és előfizetők a multra sziveskedjenek hátralékaikat e hónapban beküldeni s az újévre is befizetni. Minden tag gyűjtsön maga mellé még egy tagot s egy levelező lapon küldje be azon ismerősei nevét, a kiknek az Unitárius Közlöny és a Nők Világa még nem jár.

Az érdek. Ez alatt a rövid czim alatt egy jó órára szóló nagybecsű és hasznos olvasmányt adott ki Sándor János igazgatótól a kereszturkői Dávid Ferencz f.egylet. Tárgya az önérdek és a közérdek. Sok tapasztalattal, bő tudással és őszinte mély vallásos és hazafias érzéssel van telve ez a dolgozat. Sándor J. elnök gyökeréig ismeri a székely népet és a modern világot. Ő puritán jellemű ember s szeretné reformálni mind a kettőt. A hova eljut felolvasása, nem fog hatás nélkül maradni. Olvasóinknak igyekezni fogunk egy részletét bemutatni.

Szerkesztői üzenetek. G. Zs. F.-a. A lakásváltozás miatt minden kiadóhivatalnak sok baja van, de mégis könnyű ott, a hol erre a „kis“ munkára rendes embert alkalmazhatnak. Nálunk minden ilyen buzgóságból telik ki. A szerkesztő a czimszalagok rendben tartására egy papnövéndéket szokott fölkérni. Az ő feladata a postán visszajött szalagokat kiigazítani, az újakat bejegyezni, de ez a kis munka öt (öt) helyen kell hogy keresztülmenjen és 20—25 correctiot von maga után, tehát majdnem 30-szor kell hogy foglalkozzunk egy helyváltoztatással. Ezt el sem hiszi, a ki nem látja. A mi körülményeink a napilapokénál sokkal nehezebbek, mivel hozzánk a lakásváltozást nagyon kevesen jelentik be. Megesik, hogy egy számból 10—20 s még több példány visszajő ily megjegyzésekkel: „vissza“, „elutazott“, „ismeretlen“, „czim elégtelen“, „meghalt“ stb., stb. Miután az illető semmi értesítést nem küldött, de más uton tudjuk, hogy nem halt meg, el nem távozott, várunk a jövő hóig s ismét elküldjük. Akkor nem jó vissza, de ismét nem tudjuk miért. Ha visszajő, töröljük stb. stb. De még az is, aki postára készíti a lapot, egy hitrokon nő, a sok szalaggal könnyen hibázhat, ámbár rendkívül lelkiismeretes. No meg aztán a postán is eshetik baj. Ha mindezt figyelembe vennék a hívek, nem veszitenék el türelmüket oly hamar. Erre a türelemre apellálunk. — **Katonatiszt olvasóknak** Helyt. A lap terjedése iránti szives érdeklődését köszönjük A D. F. E. jelszava: mindenki szerezzzen maga mellé még egy tagot, úgy látszik általános figyelem tárgya olvasóink között. Az eredmény meg van. Az előfizetők és tagdíjak az egylet pénztárába folynak be s nyilvános elszámolás mellett vannak kezelve. A tagok és előfizetők száma most 1700-on felül van, de reméljük a XX-ik évben XX százon vagyis a kétezeren felül fog emelkedni. Ebben szives támogatását kérjük Önnek is. — **V. A.** „Az első kő“ az újévi számban jó. —

A háromszéki D. F. E. az utolsó pillanatban értesít nov. 15-diki sikeres ünnepélyéről Vaska Béla elnökölt, Göncz Mihály lelkész istentiszteletet tartott Böllöni Vilmos lelkész felolvasott: Mi a teendője a D. F. E.-nek a nőkérdés érdekében. Vaska Béla lelkész Berde Mózsa életét ismertette, Sükösd Vilma szavalt. Mind szép sikerrel.

TARTALOM: Az utolsó. — Channing. — Dávid Ferencz ünnepély Budapest. P. K. F. — A Dávid Ferencz Egylet köréből. Pásztor. — Az alföldi unitárius templom felavatása. Gálffy Kálmán. — Alföldről. Krónikás — Oxfordi levél. György János. — Siremlék Boros Sándornak Dr. Gál Kelemen. — Egy pár szó az őszi urvacsora idejéről. Útő Béla. — Irodalom. — Teremtünk perselylapot a XX. év emlékére. — Egyházi és iskolai mozgalmak. — Egyleti élet és munkásság.

Nyomatott Gámán J. örök. Kolozsvárt (Kossuth L. utca 10. sz)